

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРВИННОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ

IMPLEMENTATION OF A COMPETENT APPROACH IN THE PROFESSIONAL TRAINING COMPETENCE OF A FUTURE SPECIALIST IN NURSING TO THE ORGANIZATION OF PRIMARY PREVENTION OF HIV-INFECTION AMONG STUDENT YOUTH

У статті проаналізовано дані науково-педагогічної літератури і представлено власний досвід викладача та керівника клубу «АнтиСНІД» ХБМК реалізації компетентнісного підходу в підготовці майбутнього фахівця сестринської справи до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. Визначено сутність професійної компетентності майбутнього фахівця. Окреслено професійну компетентність як інтегральну якість особистості майбутнього фахівця сестринської справи, що базується на його готовності і здатності до здійснення організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді. Означено його професійно-значущі якості, як: глибокі знання з фахових і суміжних дисциплін, гуманістична спрямованість, відповідальна особистісна позиція, методична гнучкість. Доведено ефективність професійної підготовки майбутнього фахівця сестринської справи до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді на засадах компетентнісного підходу.

Ключові слова: майбутній фахівець сестринської справи, компетентнісний підхід, компетенція, професійна компетентність, ВІЛ-інфекція, первинна профілактика ВІЛ-інфекції.

В статье проанализированы данные научно-педагогической литературы и представлен собственный опыт преподавателя и руководителя клуба «АнтиСПИД» ХБМК по реализации компетентностного подхода в подготовке будущего специалиста сестринского дела к организации первичной профилактики ВИЧ-инфекции среди студенческой молодежи. Определен смысл профессиональной компетентности будущего специалиста. Очерчена профессиональная компетентность как интегральное качество личности будущего специалиста, которое базируется на его готовности и

способности к осуществлению первичной профилактики ВИЧ-инфекции среди студенческой молодежи. Обозначены его профессионально-значимые качества, такие как: глубокие знания профессиональных и смежных дисциплин, гуманистическая направленность, ответственная личностная позиция, методическая гибкость. Доказана эффективность профессиональной подготовки будущего специалиста дела к организации первичной профилактики ВИЧ-инфекции среди студенческой молодежи на основании компетентностного подхода.

Ключевые слова: будущий специалист сестринского дела, компетентностный подход, компетенция, профессиональная компетентность, ВИЧ-инфекция, первичная профилактика ВИЧ-инфекции.

The article analyzes the data of scientific and pedagogical literature and presents the own experience of the teacher and head of the "Anti-AIDS" club KhBMK realization of the competent approach in preparing future specialist in nursing for the organization of primary prevention of HIV-infection among students. The essence of professional competence of the future specialist is determined. The professional competence as an integral quality of the personality of a future specialist in nursing is outlined, based on his readiness and ability to implement the organization of primary prevention of HIV-infection among the students. Professional qualities such as: deep knowledge of professional and related disciplines, humanistic orientation, responsible personality position, methodical flexibility are defined. The effectiveness of the professional training of a future nursing specialist to the organization of primary HIV prevention among the student youth on the basis of a competent approach is proved.

Key words: future specialist in nursing, competency approach, competency, professional competency, HIV-infection, primary prevention of HIV infection.

УДК 377.6.6

Ткачук О.М.,
викладач інсектології
Хмельницького базового
медичного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Відповідно до Національної доктрини головною метою державної політики в розвитку вищої освіти є створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України [4].

Компетентнісний підхід до навчання, що є одним із нових напрямків та елементів покращення якості вищої освіти, значно ширший, ніж підхід із позицій предметних знань, умінь, навичок і охоплює гуманістичні, морально-етичні, культурні,

естетичні, мотиваційні та інші компоненти, спрямовані на творчість, дію, результат. У зв'язку з цим на сучасному етапі суспільного розвитку, актуальною є така теоретична та прикладна професійна підготовка, в результаті якої до знань, умінь і навичок як результату навчання, долучаються творчі здібності фахівців.

Актуальність проблеми ВІЛ-інфекції, що пов'язана з серйозними наслідками для молоді (переважна більшість ВІЛ-інфікованих – це молоді люди віком від 15 до 24 років), вирішення про-

блеми первинної профілактики, а, відповідно, – професійної організації її проведення, вимагають виховання компетентного фахівця з організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Реалізація компетентнісного підходу у навчальному процесі медичних закладів вищої освіти I – II рівнів акредитації передбачає високу готовність майбутнього фахівця сестринської справи до самостійної роботи в галузі охорони здоров'я, профілактики захворювань.

А тому основною метою статті є вивчення проблеми підготовки компетентних фахівців, які мають професійно-значущі якості, готовність до виконання професійної діяльності, високу професійну культуру та належні професійні здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми вдосконалення системи вищої освіти через реалізацію компетентнісного підходу в своїх працях зверталися В.І. Байденко, Д.Б. Ельконін, Е.Ф. Зеєр, І.А. Зимня, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, О.П. Прозор, О.Я. Савченко, А.І. Субетто, Ю.Г. Татур та ін.

Публікації науковців присвячені також дослідженню різних аспектів проблеми: від розуміння професійної компетентності (Л.Г. Лук'янова, Л.М. Романишина, В.І. Свистун, В.В. Ягупов та ін.), розкриття змісту, структури компетенції (С.А. Герус, В.В. Краєвський, Н.А. Пустовіт, А.В. Хуторської, М.М. Шалашова та ін.) і розвитку професійно компетентної, гармонійної, соціально активної особистості – фахівця (М.С. Каган, І.С. Кон, Л.М. Мітіна, В.В. Серіков та ін.) до моделювання процесу її формування (В.А. Болотов, В.М. Введенський, В.В. Серіков).

Аналогічна проблема розглядалася у працях О.Т. Кравцової, І.В. Харащук, І.В. Радзівської та зарубіжних вчених Р. Benner, D.W. Chambers, G. Dall'Alba.

Проблему компетентності майбутніх медичних фахівців медичних коледжів розглянуто в працях Л.О. Борисюк, М.Р. Демянчука, Л.Г. Кайдалової, М.М. Лукашука, Д.Л. Лисиці, С.О. Ястремської та ін.

Питання первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед молоді є предметом дослідження у працях О.М. Балакіревої, О.В. Безпалько, М.Ю. Варбан, Д.В. Варивончик, М.Б. Ворник, О.А. Голоцван, Л.А. Животовської, І.Д. Зверєвої, А.Й. Капської, І.В. Козубовської, Г.М. Лактіонової, Р.Я. Левіна, Т.І. Сосідко, С.В. Страшко, І.І. Ткачук, С.В. Терницької та ін.

Однак аналіз досліджень вказує, що нині проблема компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців сестринської справи (далі – МФСС) до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді не була предметом самостійного наукового дослідження. Це й визначило предмет нашого теоретич-

ного дослідження, результати якого наводяться у статті.

Мета статті – дослідження сутності компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців сестринської справи до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Виклад основного матеріалу. Поняття «компетенція» використовується в західній літературі з 1960–1970 рр., у 1980-х рр. зароджується спеціальний напрям – компетентнісний підхід в освіті. Реальне запровадження компетентнісного підходу в європейську освіту стартувало в 1996 р.

Компетентнісний підхід до навчання в нашій державі розглядається у Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.), у Законах України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), у Державній програмі «Вчитель» (2002 р., 2011 р.), як один із підходів до оцінювання ефективності професійної підготовки студентів, у відповідності до якого критеріями готовності до професійної діяльності є володіння системою компетентностей у певній галузі.

Опираючись на засади компетентнісного підходу до оцінювання ефективності професійної підготовки студентів, зокрема, у фаховій підготовці МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді, критеріями готовності їх до цього виду діяльності є володіння системою компетенцій у цій галузі. Дана система характеризує знання, вміння, навички, прагнення, мотиви, інтереси, здатність і готовність майбутнього фахівця сестринської справи до використання їх в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Термін «компетентнісний підхід» є похідним поняттям «компетенції», «компетентності», які в педагогічній науці досить плідно розробляються, проте досі не мають однозначного змісту і визначення. З'ясуємо визначення цих понять. «Компетенція» (від лат. *competentia*) означає коло питань, у яких людина добре обізнана, володіє досвідом.

В «Енциклопедії освіти» поняття «компетенція» визначається як «відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки студента, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат. Результатом набуття компетенції є компетентність, яка, на відміну від компетенції, передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності. Компетентність людина набуває не лише під час вивчення дисципліни, а й за допомогою засобів інформаційної освіти, внаслідок впливу середовища тощо» [2, с. 408–409].

На основі аналізу літературних джерел можна дійти висновку, що є різні означення «компетентності» [5; 7; 10] та «компетенції». Суть визначення

двох понять збігається до розуміння їх як здатності особистості вміти застосовувати та використовувати на практиці здобуті в процесі навчальної діяльності, життєвого досвіду власні знання, вміння й навички.

Поділяємо думку щодо узагальненого визначення поняття «компетентність» В.М. Барановською, яке подається як «сукупність знань та вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності; рівень оволодіння певною діяльністю; здатність і вміння здійснювати необхідну діяльність; спроможність і готовність застосовувати знання, уміння і особисті якості для успішної діяльності в певній галузі; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності; спеціальні вміння для виконання певних професійних обов'язків відповідно до певних професійних стандартів» [1, с. 9].

Підготовка МФСС вимагає певних особливостей, а тому у контексті нашого дослідження, важливо врахувати думку Джона Равена, згідно з якою: «компетентність означає володіння вузькоспеціальними знаннями, уміннями, способами мислення» [6, с. 281–296] та дотримуватися позиції М.А. Холодної: «Компетентність – це особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дозволяє приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності» [8, с. 207].

Для здійснення успішної організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції майбутній фахівець сестринської справи в процесі навчання в медичному коледжі має набути суспільно значущих, загальнокультурних і професійних компетентностей.

Питання «професійної компетентності» у працях Л.І. Луценко [3] розглядається як системна, інтегрована єдність, синтез інтелектуальних знань, умінь і навичок, готовність до професійної діяльності, все це дозволяє людині успішно адаптуватися та використовувати свій потенціал в суспільстві, яке постійно змінюється.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави розглядати компетенції як вимоги, що ставляться до рівня підготовленості фахівця, а професійну компетентність, у контексті дослідження, як здатність МФСС ефективно й творчо застосовувати знання, вміння, навички для організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Таким чином, професійна компетентність майбутнього фахівця сестринської справи розглядається як здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності успішно (на рівні певного стандарту) відповідати суспільним вимогам медичної професії шляхом ефективного і належного виконання завдань сестринської діяльності та демонструвати належні особисті якості [9, с. 64].

Професійну компетентність МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед

студентської молоді ми розглядаємо як поєднання ключових, базових і спеціальних компетенцій. Всі ці групи компетенцій взаємопов'язані, не суперечать одна одній, розвиваються одночасно, є взаємодоповнюючими складовими частинами єдиного освітнього процесу, направлено на досягнення поставлених навчальних завдань і формування всебічно розвиненої особистості – компетентного МФСС з організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Інтеграція цих компетенцій сприяє розвитку професійнокомпетентної, гармонійної, соціально-активної особистості – МФСС, який готовий до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

А тому МФСС з організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді повинен володіти релевантними знаннями, уміннями, навичками, здібностями, які дозволяють йому обґрунтовано судити про цю проблему, бути здатним її реалізувати й ефективно діяти в ній.

Узагальнюючи професійну компетентність МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції, ми розглядаємо її як інтегральну якість особистості майбутнього фахівця, що базується на його готовності й здатності до здійснення організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді та вимагає розвитку таких професійно-значущих якостей як: глибокі знання з фахового предмету і суміжних дисциплін, гуманістичної спрямованості, методичної гнучкості та відповідальної особистісної позиції. Адже, професійна діяльність у справі профілактики ВІЛ-інфекції відрізняється специфікою цілей, мотивів здійснення, засобів і результатів організації.

Отже, професійна компетентність майбутнього фахівця сестринської справи до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції – це єдність теоретичної та практичної підготовки для здійснення даного виду діяльності; це інтеграція знань, умінь і навичок, як професійних, так і особистісних; це показник професіоналізму та майстерності майбутнього медичного працівника.

Формування професійної компетентності МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді забезпечується шляхом впровадження компетентнісного підходу, який розглядається як спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових, базових і спеціальних компетентностей та передбачає підготовку такого спеціаліста, який опанував необхідні знання, уміння, навички творчої діяльності, має відповідний світогляд та ерудицію, інтелектуальний рівень, набув навичок самоосвіти, в якого сформовані професійні якості, моральна, естетична, екологічна культура.

Результатом такого процесу є формування загальної компетентності МФСС, що є сукупністю

згаданих компетенцій, інтегрованою характеристикою особистості.

Компетентнісний підхід у підготовці МФСС висуває на перше місце не поінформованість із проблеми ВІЛ-інфекції, а його уміння вирішувати проблему, вимагає підготовки високопрофесійного майбутнього фахівця, що вміє використовувати оригінальні методи роботи, вести пошукову діяльність, працювати з інформацією, моделювати, приймати рішення в різних умовах, має творчу ініціативу, стійкі пізнавальні інтереси, розуміє особистісну і суспільну значущість в організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Такий підхід у підготовці МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції тісно пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльнісним. Особистісно-орієнтований підхід включає глибоке розуміння особистістю сутності виконуваних завдань і вирішуваних проблем; знання досвіду, який є в цій галузі, активне оволодіння його найкращими досягненнями; вміння обирати засоби та способи дії, адекватні до конкретних обставин місця й часу; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність учитися на помилках і вносити корективи в процес досягнення цілей. А діяльнісний підхід поєднує поняття «компетентність» і «готовність», які визначаються не як тотожні, а як зв'язок між внутрішнім потенціалом та реальним його втіленням (внутрішньою сутністю й зовнішнім виявом) [1, с. 375]; дає можливість встановлювати зв'язки між знаннями й уміннями (діями) в специфічній ситуації.

Отже, сучасний підхід до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді МФСС ми базуємо на компетентнісній основі, – це складне педагогічне завдання і потребує вирішення цілого комплексу психолого-педагогічних, організаційних, навчально-методичних, технічних, медичних та інших проблем.

Висновки. Компетентнісний підхід є методологічним підґрунтям у професійній підготовці МФСС до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції серед студентської молоді.

Підготовка МФСС, який би відповідав вимогам сучасної медицини, має бути конкурентоспроможною на європейському ринку праці, а МФСС – індивідуально розвинутою людиною, яка здатна самореалізуватися у ринку праці, за умови розвитку професійної компетентності на основі компетентнісного підходу.

Реалізація компетентнісного підходу у навчальному процесі медичних коледжів, зокрема у професійній підготовці МФСС, до організації первинної профілактики ВІЛ-інфекції, передбачає високу готовність майбутнього фахівця до самостійної роботи у професійній діяльності. Тому проблема дослідження є актуальною та перспективною.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барановська В.М. Методична система формування інформативних компетентностей майбутніх учителів початкових класів (в умовах ступеневої підготовки) : монографія. Хмельницький : Видавець ПП Заколотний М.І., 2015. 244 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Луценко Л.И. Основы научных исследований. Киев, 2000. 114 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта*. 2002. № 26. С. 2–4.
5. Професійна освіта: Словник : навчальний посібник / уклад. С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ, 2000. 380 с.
6. Равен Джон. Компетентность в современной обществе. Выявление, развитие и реализация. Москва, 2002. С. 281–296.
7. Словник іншомовних слів, за редакцією члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 776 с.
8. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. Санкт-Петербург : Питер, 2002. 272 с.
9. Maister D. True professionism: The Courage to Care About Your People, Your Clients, and Your Career. 2000. 203 p.
10. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. Oxford University Press, 2000. 1568 p.